

Chudzyński, Marian

Sesja w TNP. W 60 rocznicę Września 1939 roku na ziemi płockiej

Notatki Płockie 44/3-180, 45-47

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SESJA W TNP. W 60. ROCZNICĘ WRZEŚNIA 1939 ROKU NA ZIEMI PŁOCKIEJ

Dnia 23 września 1999 r. odbyła się w Towarzystwie Naukowym Płockim sesja popularno-naukowa na temat: "W 60. rocznicę Września 1939 roku na ziemi płockiej". Sesji przewodniczył ks. prof. dr hab. Michał Marian Grzybowski, sekretarz Sekcji Historycznej. Referaty wygłosili: dr Grzegorz Gołębiowski, członek TNP - "Plan operacyjny Zachód - Wschód i polskie możliwości obronne z Niemcami i Rosją", dr Marian Chudzyński, wiceprezes TNP i przewodniczący Sekcji Historycznej - "Bitwa pod Płockiem we wrześniu 1939 roku". Uzupełnieniem referatów była prezentacja "Pamiętnika mojej siostry" przez Halinę Brzósę, a także wybór wierszy o Wrześniu 1939 r. w wykonaniu recytatora Jana Mierzyńskiego.

W ożywionej dyskusji nad referatami wzięło udział wielu dyskutantów w tym inż. Bogumił Trębała i mgr Tadeusz Kurpiewski. Późnym wieczorem delegacja Sekcji Historycznej w składzie: dr Anna Stogowska, mgr Kazimierz Urbański, ks. prof. dr hab. Michał Grzybowski oraz dr Marian Chudzyński udała się do Soczewki gdzie złożono wiązanek kwiatów w miejscu, gdzie przed 60. laty 23 września 1939 r. około godziny 21.00 został rozstrzelany przez Niemców proboszcz soczewskiej parafii - ks. Paweł Kwiatkowski. Ks. prof. Michał Grzybowski odmówił modlitwę za zmarłego kapłana.

Warto również nadmienić, że w tym samym dniu w Soczewce odbyła się uroczystość zorganizowana przez Akcję Katolicką. Późnym popołudniem w miejscu stracenia i na grobie ks. Kwiatkowskiego znajdującym się na cmentarzu społeczeństwo Soczewki złożyło wieńce i kwiaty oraz zapalono znicze. Współorganizatorem uroczystości była też miejscowa Szkoła Podstawowa. Jej nauczycielka, polonistka mgr Ewa Lewandowicz wraz z młodzieżą przygotowała Apel Poległych na cmentarzu.

23 września 1999 r. Sala im. T. Gierzyńskiego. sesja popularno-naukowa "W 60. rocznicę Września 1939 roku na ziemi płockiej". Prezydium Sesji (od lewej): dr M. Chudzyński, dr G. Gołębiowski, ks. prof. dr M. Grzybowski. Wiersze o wrześniu recytuje Jan Mierzyński. Obok mgr Wł. Gąsiorowski, dr D. Dądzik

23 września 1999 r. - Sala im. T. Gierzyńskiego - Sesja popularno-naukowa "W 60. rocznicę Września 1939 roku na ziemi płockiej". Fot. W. Kowalski

W zadbanym soczewskim kościele odbyła się też uroczysta Msza św. za duszę zamordowanego kapłana. Podniósł kazanie wygłosił ks. Stefan Ciechomski, marianin z Lichenia, rodem z parafii ks. Kwiatkowskiego.

Ks. Paweł Kwiatkowski był proboszczem parafii w Soczewce od 1921 r. W osadzie znajdowała się wówczas papiernia. Zatrudniała kilkuset robotników. Rzutowało to na specyfikę społeczności parafialnej zwłaszcza po likwidacji papierni w 1932 r., kiedy to w Soczewce rozwijał się lewicowy ruch robotniczy.

Ks. Kwiatkowski był gorliwym kapłanem i proboszczem. Dbał o budynki kościelne, a nade wszystko o ład moralny i życie religijne swoich parafian. Ksiądz Kwiatkowski z parafianami głęboko przeżył wiadomość o napaści Niemiec hitlerowskich na Polskę 1 września 1939 r. Od Soczewki do Dobrzykowa w dniach 9-15 września toczyły się ciężkie walki o przeprawę na Wiśle. W tym samym czasie w Płocku byli już Niemcy, zaś brzegu gostynińskiego bronił 19 pułk piechoty im. Obrońców Lwowa przybyły z Włocławka.

W tych trudnych chwilach ks. Paweł Kwiatkowski nie tylko nie opuścił Soczewki, ale wierny zaleceniom pasterza płockiego arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego "podtrzymywał na duchu swoich parafian, aby nie popadli w załamanie i zwątpienie".

Według niektórych źródeł zachęcał swoich parafian do niesienia pomocy żołnierzom broniącym brzegu wiślanego przed próbą sforsowania go przez żołnierzy 3 niemieckiej Dywizji Piechoty. Ostatecznie Soczewka została zajęta przez Niemców 13 września. W czasie wspomnianych walk w okolicach Soczewki zginęło ponad 100 polskich żołnierzy. Zostali pochowani na miejscowym cmentarzu.

Wkrótce ks. Kwiatkowski wraz z 20 miejscowymi mężczyznami został aresztowany i przewieziony do Płocka. Przez kilka dni był więziony w kaplicy Państwo-

Ks. proboszcz Paweł Kwiatkowski

wego Gimnazjum Męskiego im. marsz. Stanisława Małachowskiego. Po 8 dniach został zwolniony wraz z innymi uwięzionymi i powrócił do Soczewki. Zastał tu zdemolowaną przez Niemców plebanię oraz rozgrabiony dobytek z pomieszczeń gospodarskich. Jak pisze ks. dr Michał Grzybowski: "W sobotę 23 września ks. Kwiatkowski odprawił ranną mszę św. i wygłosił naukę, w której umacniał na duchu parafian wzywając, by ufali w Boże Miłosierdzie, na końcu zaś oświadczył, że bez względu na zaszłe wydarzenia, pozostanie w parafii do końca i nie opuści jej, choćby nawet miał zginąć".

Po odprawieniu w tymże dniu wieczorem o godzinie 18.00 nabożeństwa do Matki Boskiej wydał kościelnemu Janowi Zawadzkiemu polecenie, żeby "na wypadek śmierci ubrał go w komżę i stulę oraz do rąk włożył różaniec".

To przecucie zacnego kapłana wkrótce się sprawdziło. Późnym wieczorem do Soczewki przyjechało gestapo z powiatowego Gostynina. W całej wsi przeprowadzono rewizję i zatrzymano około 50 osób. Wszystkich zgromadzono w pobliżu plebanii. Do zatrzymanych włączono również ks. Kwiatkowskiego. Gestapowcy wypytywali zatrzymanych mężczyzn kto spośród nich strzelał do Niemców. Proboszcz miał kategorycznie oświadczyć, że "ani on ani nikt z mężczyzn tego nie zrobił". Wówczas jeden z gestapowców strzelił w plecy księdzu Kwiatkowskiemu. Jego ciało upadło do świeżo wykopanego dołu, wcześniej częściowo wykopanego przez księdza. Jeden z parafian o nazwisku Jankowski otrzymał rozkaz zakopania zamordowanego proboszcza soczewskiej parafii. Po tym

wstrząsający wydarzeniu Niemcy zwolnili część mężczyzn, pozostałych przewieziono do Gostynina, gdzie jako zakładników przetrzymywano w tartaku, później ich również zwolniono.

Proboszcza Pawła Kwiatkowskiego za zgodą władz niemieckich pochowano na cmentarzu w Soczewce. Kondukt pogrzebowy prowadził ks. kanonik Apolinary Kaczyński, proboszcz i dziekan gostyniński. W pogrzebie wzięło udział wielu mieszkańców Soczewki i pobliskich miejscowości. Po wojnie parafianie Soczewki uczcili pamięć zamordowanego przez Niemców swego proboszcza. Wystawili grobowiec na mogile proboszcza, zaś w miejscu jego męczeńskiej śmierci wystawili wysoki krzyż z odpowiednim napisem.

W dwa miesiące po tragicznych wydarzeniach w Soczewce Niemcy dokonali kolejnej strasznej zbrodni na terenie powiatu gostynińskiego. Najpierw w ramach AB Aktion na ziemi gostynińskiej czyli niemieckiej eksterminacji inteligenckiej i warstw przywódczych narodu polskiego Niemcy dokonali między 28 października a 11 listopada 1939 roku licznych aresztowań osób narodowości polskiej i żydowskiej. W sumie aresztowali ponad 100 osób. Aresztowanych osadzono w areszcie tymczasowym w dawnym budynku cerkwi prawosławnej w Gostyninie przy ulicy Kutnowskiej 27. W areszcie podczas przesłuchań bito i torturowano przesłuchiwanym. Następnie dokonano selekcji więźniów. 29 powiązanych parami więźniów zapędzono do podstawionych

Miejsce stracenia ks. P. Kwiatkowskiego w Soczewce.
Fot. W. Kowalski

samochodów ciężarowych i wywieziono do lasu położonego w okolicach Woli Łąckiej. W czasie egzekucji więźniowie zostali zamordowani strzałem w tył głowy. Ofiary zbrodni zostały wrzucone do wspólnego dołu - mogiły. W Woli Łąckiej zginęli: Marian Budzyński - komendant Powiatowej Policji Państwowej w Gostyninie, Waclaw Ciećwierz - kierownik szkoły podstawowej, Andrzej Czapski - poseł na Sejm, znany działacz ruchu ludowego, Władysław Dąbrowski - dyrektor Banku Komunalnego, Andrzej Dębski - pracownik Magistratu, ks. Antoni Dubas - wikary przy kościele parafialnym p.w. św. Marcina, Michał Jarmoliński - burmistrz Gostynina, Józef Kapturowski - rolnik, Jerzy Kaszyński - pracownik Magistratu, ks. Stanisław Krystosik - wikary, prefekt w Gimnazjum Gostynińskim, Antoni Krzywicki - rolnik, Jan Lewandowski - kowal, Waclaw Lewandowski - kowal, Franciszek Nowakowski - felczer i fryzjer, Józef Ozdowski - nauczyciel, Otton Rudziński - urzędnik skarbowości, ks. Kazimierz Stankiewicz - wikary, Seweryn Stobnicki - nauczyciel Gimnazjum, Mieczysław Święciński - adwokat, Bronisław Wiśniewski - nauczyciel Gimnazjum, Kazimierz Zakrzewski - działacz społeczny. Ponadto w Woli Łąckiej zostało zamordowanych czterech działaczy żydowskich: Rafał Burak, Keller Chib - Majer, Pinczewski Jakub - Leib, Abram Zajac oraz cztery nieznane osoby, prawdopodobnie pochodzące z Kutna.

Po wojnie w kwietniu 1945 roku pomordowani w Woli Łąckiej zostali ekshumowani i pogrzebani w specjalnej kwaterze na gostynińskim cmentarzu. Na miejscu

23 września 1999 r. Członkowie Sekcji Historycznej na miejscu stracenia ks. Pawła Kwiatkowskiego, proboszcza parafii w Soczewce. Fot. W. Kowalski

zbrodni 1 grudnia 1984 roku wystawiono pomnik z tablicą pomordowanych.

1 grudnia 1999 roku w 60. rocznicę zbrodni hitlerowskiej w lesie koło Woli Łąckiej - w kościele parafialnym pod wezwaniem NMP w Gostyninie została odprawiona uroczysta Msza święta. W intencji pomordowanych zaś na miejscu zbrodni w Woli Łąckiej przy Pomniku Poległych odbyła się uroczystość połączona z przemówieniami władz miasta Gostynina i Związków Kombatanckich. Złożono też liczne wieńce i zapalono znicze. Wydarzenia w Soczewce i Woli Łąckiej były początkiem eksterminacji społeczeństwa polskiego na ziemi gostynińskiej przez okupanta niemieckiego.

Bibliografia

1. *Dzieje Gostynina i ziemi gostynińskiej*, Warszawa, 1990, s. 379 - 384, 505, 537 - 538.
2. M. Chudzyński, *Z dziejów papierni w Soczewce*, "Przegląd Papierniczy", 1976, nr 1.
3. M. Chudzyński, *Z dziejów papierni w Soczewce koło Płocka*, "Notatki Płockie", 1974, nr 2/76.
4. M. Chudzyński, *Cmentarze Września i okupacji na Ziemi Gostynińskiej*, "Notatki Płockie", 1970, nr 1/55.
5. M. Chudzyński, *Powiat gostyniński we wrześniu 1939 roku*, "Notatki Płockie", 1990, nr 3.
6. Ks. Michał M. Grzybowski, *Soczewka. Dzieje osady i parafii*, Płock 1994 /cytaty w tekście artykułu pochodzą z tego opracowania/.
7. Ks. Michał M. Grzybowski, *Martyrologium duchowieństwa diecezji płockiej w latach II wojny światowej 1939 - 1945*, Płock 1982, s. 54, 85, 127.